

ISSN: 2181-4066

DOI Journal 10.56017/2181-4066

JOPAPS

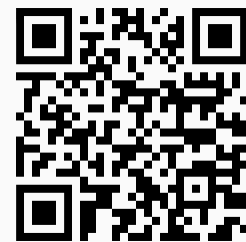

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

Volume 1, Issue 5

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ

IMFAKTOR
PAGES

MAY | 2023

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

I-ЖИЛД, 5-СОҢ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-I, НОМЕР-5

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-I, ISSUE-5

ТОШКЕНТ - 2023

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

№ 5 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.56017/2181-4066-2023-5>

Бош муҳаррир:

Нишонова З. – психология фанлари доктори, профессор

Масъул муҳаррир:

Давлатов О. Ғ. – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори

Таҳририят аъзолари:

Абдужаббарова М. – педагогика фанлари номзоди, доцент
Абдурахимов Қ. – психология фанлари бўйича фалсафа доктори
Акмалов А. – педагогика фанлари номзоди, доценти
Акрамова Ш. – педагогика фанлари доктори, профессор
Алиев М. – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори
Джураев Д. – педагогика фанлари доктори
Душанов Р. – психология фанлари номзоди, доценти
Негматовна Г. – педагогика фанлари номзоди, доцент
Разакова Р. – психология фанлари бўйича фалсафа доктори
Тожибоева Г. – психология фанлари бўйича фалсафа доктори
Тожибоева Г. – психология фанлари бўйича фалсафа доктори
Тўйчиева С. – психология фанлари номзоди, доцент

Мазкур фанлараро илмий-амалий журнал Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2022 йил 22 декабрь куни № 054834-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Саҳифаловчи\Page Maker\Верстка: Абдурахмон Хасанов

Таҳририят манзили: <https://imfaktor.uz>, 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2/27-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55, E-mail: tahririyat@imfaktor.uz

© IMFAKTOR Pages, 2023 йил.

© Муаллифлар жамоаси, 2023 йил.

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

Психология фанлари

DJALOLOVA Mohinur Abdusattor qizi

Farg'ona davlat universiteti

psixologiya kafedrasi o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7895468>

BOLALARNING PSIXOLOGIK SALOMATLIGI VA UNI MUSTAHKAMLASH YO'LLARI

ANNOTATSIYA

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalaridagi holatlar va tarbiyalanuvchilarining psixologik salomatligi va ulardagi muammolar borasida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: maqola, bola ruhiy salomatlik, dastur, muammo, mohiyat, psixologik xususiyat, konsepsiya.

DJALOLOVA Mohinur Abdusattorna

Teacher of the Department of

Psychology of Fergana State University

PSYCHOLOGICAL HEALTH OF CHILDREN AND WAYS TO STRENGTHEN IT

ANNOTATION

The article describes the psychological health of the children of the preschool educational organization and their problems.

Key words: article, child mental health, program, problem, essence, psychological characteristic, concept.

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ ДЕТЕЙ И ПУТИ ЕГО УКРЕПЛЕНИЯ

ДЖАЛОЛОВА Мохинура Абдусатторовна

преподаватель кафедры психологии

Ферганского государственного университета

АННОТАЦИЯ

В статье описывается психологическое здоровье детей дошкольной образовательной организации и его проблемы.

Ключевые слова: статья, психическое здоровье ребенка, программа, проблема, сущность, психологическая характеристика, концепция.

Bolalarning psixologik salomatligi muammosi bugungi kunda ayniqsa dolzarb bo‘lib, bolalarning psixologik salomatligi xalq ta’limi psixologik xizmati ishining asosiy maqsadi sifatida qaralmoqda. “Ruhiy salomatlik” atamasi ilmiy tushuncha sifatida nisbatan yaqinda foydalanishga kiritilgan. Bu kontseptsiya I.V. Dubrovinaning ta’kidlashicha, inson xarakterini bir butun sifatida tavsiflaydi, shuningdek bu tushuncha inson ruhini eng nozik jihatlari bilan chambarchas bog‘liqdir. V.I Slobodchikov va A.V.Shuvalyovlarning tadqiqotlarida bolalarning psixologik salomatligi muammosini hal qilishda antropologik yondashuv qiziqish uyg‘otadi.

Psixologik tushunchani aniqlashga salomatlik, uning mohiyatini tushunish, uning namoyon bo‘lishini o‘rganish kabi turlicha yondashuvlar mavjud. Psixologik salomatlik xarakteristikasidagi shxsnning adaptatsion salomatligi modeli tarafdorlari o‘z e’tirborini “uygunlik”ka ya’ni inson ichki dunyosidagi uyg‘unlik va inson bilan uni o‘rab turgan olam o‘rtasidagi uyg‘unlikka qaratishdi. Psixologik salomatlikning asosiy vazifasi qiyin, murakkab, shaxsiy resurslarni safarbar qilishni talab qiladigan faol dinamikani saqlab qolish va har qanday sharoitda organizm va atrof-muhit o‘rtasidagi muvozanatini saqlashdir.

Shu bilan birga, psixologik salomatlik normasi uchun ma’lum shaxsiy xususiyatlarning mavjudligi (maqsad, unga erishish uchun ishni tashkil qilishda ko‘rsatma bo‘lib xizmat qiladigan mo‘ljal) qabul qilinadi, bu nafaqat jamiyatga moslashishga, balki o‘zini rivojlantirishga, uning rivojlanishiga hissa qo‘shishga imkon beradi. O.V.Xuxlaevaning kontsepsiyasi ham adaptatsion modelga mos keladi. Bu konsepsiyada psixologik salomatlik aksiologik (qiymat), instrumental va ehtiyoj-motivatsion komponentlardan tashkil topgan tizim sifatida qaraladi. Ushbu kontsepsiyada bolalarning psixologik salomatligining 3 asosiy ijodiy, adaptiv, assimilyatsiya qiluvchi-akkomodativ darajasi aniqlangan va tavsiflangan.

Bugungi kunda psixologik salomatlik mazmunini, uning mezonlari va rivojlanish darajalarini aniqlashga tizimli yondashuvni ishlab chiqish zarurati mavjud. Bugungi kunda psixologik salomatlik mazmunini, uning mezonlari va rivojlanish darajalarini aniqlashga tizimli yondashuvni ishlab chiqish zarurati mavjud. Ushbu tadqiqotda insonning psixologik salomatligining tuzilishi har bir yosh davrida o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lgan tizim sifatida ko‘rib chiqiladi. Eng kam rivojlangan - bu maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik salomatligi tuzilishi muammosi.

Yuqorida so‘z borayotgan bolaning psixologik salomatligi tuzilishi quyidagi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi:

- o‘zini ijobiy tasavvur qilish va o‘zini o‘zi qabul qilish;
- optimizm, salbiy his-tuyg‘ularga nisbatan ijobiy his-tuyg‘ularning ustunligi;
- xavfsizlik hissi, dunyoga ishonch;
- ijtimoiy qiziqish, boshqalarni ijobiy qabul qilish va empatiya;

Bolalar bog‘chasi o‘quvchilarining psixologik salomatligi buzilishining o‘ziga xos xususiyati ko‘pincha tajovuzkor xatti-harakatlar tendentsiyalariga duch keladi. Bu haqiqatni biz oila farzandlari odatda faol (shu jumladan salbiy) va tajovuzkor xatti-harakatlar modelini kuzatish va o‘rganish uchun ko‘proq imkoniyatlarga ega ekanligi bilan izohlaymiz. Bolalarning psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlashning zarur sharti maktabgacha ta’lim tashkilotlari o‘qituvchilarining psixologik madaniyatini - o‘quvchilarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlash bosqichida ham, oliy o‘quv yurtidan keyingi ta’lim va o‘z-o‘zini tarbiyalash bosqichida ham joriy etishdir.

Pedagoglarning kasbiy psixologik madaniyati darajasini oshirish maqsadida maktabgacha ta’lim tashkilotlari o‘qituvchilari uchun “Bolaning psixologik salomatligi va uni maktabgacha ta’lim muassasasida mustahkamlash” maxsus kurs dasturi ishlab chiqildi va amalga oshirildi.

Dasturning yangiligi profilaktik ishlarning ustuvorligini belgilash, ta’lim sohasida psixologik salomatlik xavfsizligini ta’minlash, o‘qituvchilarni kasbiy psixologik madaniyatga jalb qilishni bolalarning psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlashning zarur sharti sifatida ko‘rib chiqishdan iborat.

Zamonaviy ilm-fan atoqli sovet olimlari I.M. Sechenov, I.P. Pavlov, A.A. Uxtomskiy, V.M. Bexterev va ularning shogirdlari asarlariga asoslanib, insondagi somatik va aqliy birlikning birligini tasdiqlaydi. Jismoniy salomatlik va ruhiy salomatlik ajralmas va o'zaro bog'liqdir [1, B.12-23].

Buni xalq hikmati "Sog'lom tanada sog' aql" maqolida ifodalagan. Shu bilan birga, sog'lom ruh odatda insonning to'liq huquqli faoliyatni amalga oshirish qobiliyatini anglatadi. Ammo tana va ruhning birligini to'g'ri aks ettirgan holda, maqol tananing sog'lig'iga unchalik aniq ahamiyat bermaydi. Bu sog'lom aql, kuchli ruhiyat zaif tanani bo'ysundiradigan, uning sog'lig'ini ta'minlaydigan misollar ko'p. Bemor bola bo'lib tug'ilgan buyuk rus sarkardasi A. Suvorov tanasining ongli ravishda qotib borishi va qat'iy tartib o'rnatish natijasida g'ayrioddiy jismoniy chidamlilikni rivojlantirdi, bu esa harbiy xizmatning mashaqqatlariga bardosh berib, askarlarga o'rnak bo'lish imkonini berdi.

Bu Bernard Shouga: "Sog'lom tana - sog'lom aqlning mahsuli" deb aytishga imkon berdi. Bu omillarning barchasi bizni inson salomatligi va faoliyatini ta'minlashda psixikaning rolini diqqat bilan ko'rib chiqishga majbur qiladi. Somatik kasalliklarning asab kasalliklari bilan bog'liqligi klinisyenlar tomonidan uzoq vaqt davomida kuzatilgan [2, B.32].

Nevrolog M. I. Astvatsurov qo'rquvga moyil, ichki zo'riqish, ko'pincha yurak kasalliklari, g'azabga moyil bo'lganlar - jigar kasalliklari, kayfiyati past odamlar, apatiya - oshqozon va ichak kasalliklari borligini ta'kidlaydi [4, B.92].

Erta va maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik holatiga ta'sir qiluvchi omillar. Psixologik adabiyotlarda bolaning psixologik salomatligiga ta'sir qiluvchi omillar alohida ajratilgan va juda chuqur tahlil qilingan. Bu omillarning aksariyati ijtimoiy-psixologik, ijtimoiy-madaniy va ijtimoiy-iqtisodiy xarakterga ega.

Psixologik salomatlikka salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillarning ijtimoiy-madaniy tabiati zamonaviy hayot sur'atining tezlashishi, vaqt etishmasligi, hissiy stressni bartaraf etish va dam olish uchun sharoitlarning yetarli emasligi bilan bog'liq. Buning oqibati ota-onalarning haddan tashqari ish yuki, ularning nevrotizmi, ko'plab shaxsiy muammolarning paydo bo'lishi, shaxsiy ichki nizolarni hal qilish yo'llari va psixologik va psixoterapevtik yordam imkoniyatlari to'g'risida etarli darajada xabardor bo'lmaslikdir.

Ota-onalarning bunday shaxsiy nomutanosibliigi bolalarning rivojlanishida namoyon bo'ladi va ularning ruhiyatiga salbiy ta'sir qiladi. Oiladagi hissiy muhit va uning a'zolarining psixologik holatiga ijtimoiy-iqtisodiy omillar ham ta'sir qiladi, ular orasida A.I. Zaxarov qoniqarsiz yashash sharoitlari, ota-onalarning ish bilan ta'minlanishi, onaning ishlashga erda ketishi va bolani bolalar bog'chasiga joylashtirish kabi masalalarni ta'kidlaydi.

Bolalarni erda yoshda (3 yoshgacha) maktabgacha ta'lim muassasalariga joylashtirish yoki ularni tarbiyalash uchun enagani jalb qilish kuchli psixotravmatik hodisadir, chunki bunday bolalar hali onalaridan ajralishga tayyor emaslar. Bola va uning onasi o'rtasidagi normal hissiy muloqot sharoitida, uch yoshga kelib, bolalarda "men" tuyg'usi paydo bo'ladi, ya'ni. o'zini alohida shaxs sifatida idrok etish, ota-onaga qaramlik hissi asta-sekin kamayadi.

Kichkina bolalarda onadan tez-tez va uzoq vaqt ajralish bilan bog'lanishga bo'lgan ehtiyoj kuchayadi, bu esa nevrotik reaksiyalarning paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin. O'rtacha, faqat uch yoshga to'lgan bolada onasi bilan "ajralish" va yanada mustaqil bo'lish istagi paydo bo'ladi. Bundan tashqari, bu yoshda allaqachon tengdoshlar bilan muloqot qilish, boshqa bolalar bilan qo'shma o'yinlarda kuchli ehtiyoj bor.

Shuning uchun, uch yoshga to'lgan bola, uning ruhiy salomatligini xavf ostiga qo'ymasdan, bolalar bog'chasiga joylashtirilishi mumkin. Mutaxassislar bolaning sub'ektiv holati uning atrof-muhit bilan bevosita bog'liqligi (V.I. Garbuzov, V.A. Guryeva, A.I. Zaxarov, A.S. Spivakovskaya va boshqalar) degan fikrda bir ovozdan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) mutaxassislari dunyoning turli mamlakatlarida o'tkazilgan tadqiqotlar tahliliga asoslanib, o'zlarining xulosalariga ko'ra, kattalar bilan nomutanosib munosabatlar sharoitida yashovchi bolalarda ruhiy kasalliklar ko'proq uchraydi [3, B.32-39].

Xuddi shu tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bolalik davridagi ruhiy salomatlik buzilishlarining asosiy qismi ikkita xarakterli xususiyatga ega: birinchidan, ular aqliy rivojlanishning normal jarayonidan faqat miqdoriy og'ishlarni ifodalaydi, ikkinchidan, ularning ko'p namoyonlarini travmatik vaziyatlarga reaksiya sifatida ko'rish mumkin.

Bolalarning psixologik sog'lig'iga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-psixologik omillarga, birinchi navbatda, oilaviy munosabatlarning nomutanosibligi va oilaviy tarbiyaning nomutanosibligi yoki bola-ota-ona munosabatlari sohasidagi buzilishlar kiradi. Nikoh va bola, ota-ona munosabatlari muammosiga mahalliy va xorijiy adabiyotlarda katta e'tibor beriladi. Oila ichidagi nizolarning sabablari va tabiati ajratib ko'rsatiladi, ularni tuzatish yo'llari ko'rib chiqiladi.

ИҚТИБОСЛАР/СНОСКИ/REFERENCES

1. Захаров А.И./Неврозы у детей./ А.И.ЗАХАРОВ. – СПб: Дельта, 1996г. 12-23 с
2. Грешнова Г., Сучкова М./ Психологическое благополучие детей раннего возраста в дошкольном учреждении. / 2002 32с
3. Г. Грешнова, М. Сучкова. - М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 2002.35-39с
4. Богина Т.Л., Терехова Н.Т. / Режим дня в детском саду: Кн. для воспитателя дет. сада – М.: Просвещение, 1987. – 95 с.: ил.

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

I-ЖИЛД, 5-СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-I, НОМЕР-5

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-I, ISSUE-5

«Педагогик ва психологик тадқиқотлар» электрон журнали 2022 йил 22 декабрь куни № 054834-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Муассис: «IMFAKTOR Pages» масъулияти чекланган жамияти.

Таҳририят манзили: 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55

Эл. почта: tahririyat@imfaktor.uz

Веб-сайт: www.imfaktor.uz